nog iets meer. Zóó breed en doortastend wordt beidemalen, èn bij Ezechiel èn bij Johannes, de rijke gedachte van den Herder uiteengezet, dat ge soms geneigd zoudt zijn, u af te vragen, of het schaap met zijn teedere eigenaardigheid niet als exempel onder het vee geschapen is, om ons deze overtuigende en aangrijpende goedertierenheid als in beeld te doen toespreken.

Nu ligt hier op zich zelf uiteraard deze verstrekkende gedachte in, dat waar God het schaap uitdacht, het schaap in zijn rijke eigenaardigheden als een beeld uit het leven voor zich riep, de straks aan dit beeld te hechten gedachtenrijkdom er reeds in besloten lag. God *vond* niet ook het schaap, om alsnu aan dat gevonden schaap zijn rijke beeldspraak te ontleenen, maar zijn uitdenking en schepping sprak van meet af in die teedere saamhoorigheid van herder en kudde zich uit. De één*e* gedachte is niet na de andere in den Alwetende opgekomen. Beide alles beheerschende denkbeelden, van dat saamvoegen der kudde en van de beeldspraak die hierin voor den behoeftigen geloovige lag, behooren bijeen.

—

Ons, in ons Nederland, zou dit thans niet meer zoo pakkend, en aangrijpend toespreken, omdat de kudde bij ons *uitsondering* is. Zoo echter was 't in Israëls volksstaat niet. Geheel de bevolking was er landelijk van aard. Stedekens waren er uiterst weinig. En in het rijke dorpsleven was de aankweeking van de kudde geen bijzaak, maar had hoofdbeduidenis. Voorzoover ook wij nog steeds kudden telen, wordt de kudde bijna geheel aan de bedienden overgelaten, die de zorg voor de schapen op zich hebben te nemen, ze uitleiden in de weide, en ze te zijnertijd weer in de kooi bijeenzamelen. In Israel daarentegen was de teelt der kudde zoo rijk en overvloedig, dat de eigenaar, de bezitter veelal zelf zijn kudde voortoog op den weg, ze des morgens uit de schaapskooi uitliet, ze bij dag omleidde en beveiligde en ze tegen het avonduur weder voorging om ze in de schaapskooi herberg te doen vinden, en tegen alle gevaar, dat ze van 't wild gedierte bedreigen kon, te doen overnachten. Bij ons kennen we dit gevaar niet. Is er onder ons een landman die er een kudde schapen op na houdt, dan is er niet anders noodig dan een gids die den weg kent, en de kudde op den rechten weg weet te houden, waar ze haar voedsel vinden kan.

Heel anders daarentegen is 't nu nog in de landen van 't verre Oosten, waar het roofgedierte rondsluipt, en elken avond de kudde een goede en veilige herberg moet vinden, en het was van zulk een toestand dat Ezechiel sprak en dat ook de Heere Jezus blijkens Johannes X gewaagde. Het ging in 't verre Oosten om levensbehoud en redding uit het dreigend gevaar. Vandaar dat én bij den Profeet én in Jezus' woord, op 't gevaar waarin de kudde verkeerde, gestadig gedoeld wordt. In dat bange gevaar vooral is nu die kudde het beeld van wat de gelooviger overkomt. Ook zij dolen rond en om, en zijn bijna aanhoudend aan wat ze verpleiteren kan, blootgesteld. En hieruit nu is het te verklaren, dat de eigenaar, de bezitter der kudde niet aan een boerenknaap de zorge voor zijn kudde overlaat, maar telken dage van den morgen tot den avond zelf die zorge op zich neemt, met zijn kudde als meeleeft, en steeds ter plaatse is, om zijn kudde te bewaken en te verzorgen.

—

Juist zoo nu is 't ook met de zorge Gods, die voor de kudde zijner menschenkinderen uitgaat. Wel zijn er ook in 't gezin en daarbuiten ouders zonder nadenken die de zorge voor hun kroost aan derden overlaten, en er zich zelven nauwelijks om bekreunen, doch juist dit is dan ook de machtige levensfout, waartegen hier het protest van den Almachtige uitgaat. De kudde van *schapen* mogen onder ons veelal anders zijn, dan ze in het Oosten was, maar bij 't kind des menschen bestaat dit onderscheid niet. Voor wat onze jeugd, onze kinderen, en zelfs onze andere familieleden aangaat, stuiten ook wij nog gedurig op de pijnlijke ervaring, dat er geestelijk onraad om de zielen sluipt, en dat met name de jongeren nog bestendig aan 't gevaar der verleiding bloot staan.

Voor het vee moge op onze landserve veiliger toestand zijn ingetreden, maar op zedelijk en geestelijk terrein bleef 't ook bij ons zoo geheel anders, en dan wijst ook onder ons nog alles op de kudde, en met name op 't weerloos schaap. Reeds de naam, het woord *schaap* drukt nog altoos voor ons dat hulpelooze uit. Zich gedragen, zich aanstellen als een schaap beduidt ook onder ons nog, dat men er niet op bedacht en niet toe in staat is, het verleidelijke en booze kwaad van zich af te weren. Zooals een schaap in het Oosten, waar het wild gedierte rondsluipt, bestendig in levensgevaar kan verkeeren, zoo ook is 't nog bestendig voor ons en voor onze kinderen op zedelijk en geestelijk terrein. De kudde kan daarom niet aan zichzelf worden overgelaten, de schaapskens kunnen niet door den herder verlaten worden. Ze behoeven hun herder. Ze hebben hun herder broodnoodig. Worden ze ook maar voor een oogenblik door hun herder verlaten en prijsgegeven, dan worden ze weldaast de prooi voor een verslinder. En daarom nu wordt er èn in Ezechiel èn in Johannes X op dit beeld van het *schaap* en van den *herder* zoo alles beheerschende nadruk gelegd. Het stond zoo gevaarlijk met de verstrooide kudde, als de wolf rondsloop, maar 't deed zich niet minder gevaarlijk voor, als de ziel dreigde verleid en vergiftigd te worden. Tegen die bange gevaren nu was eenigljk bij den Almachtige beveiliging te vinden. En vandaar dat zoo uitvoerig en ampel aandringen op 't zoeken van de zelfbescherming, die 't arme verloren schaap eeniglijk bij zijn God vinden kon.

—

De beeldspraak is hier zoo boeiend en zoo aantrekkelijk om 't geheel eigenaardige type, dat het op zich zelf weerloos schaap vertoont. 't Schaap der kudde bezit geen eigen verweer. Wordt het schaapken aangevallen, zoo is 't verloren en vervalt weerloos als prooi in de klauw van wie 't vernielen wil. Doch dan ook omgekeerd, mag 't schaap een machtig herder bezitten, die voorziet in zijn nooddruft, die de gevaren gist en kent, waaraan het kan zijn blootgesteld, en die, eer het schaap zelf er op bedacht is, alle gevaren afwendt, en er stille veilige rust aan verzekert, dan treedt er ook een toestand van zulk een rustige veiligheid in, dat 't schaap als vanzelf aan zijn herder is gebonden, en 't zijn herder willig en ongedwongen gaat volgen. Zelfs als dan het ondier aan komt sluipen, en het arme schaap in nood zou geraken, treedt de trouwe herder voor zijn kudde op, en de heerlijke uitkomst is, dat de herder het leven en den welstand van zijn schaap verzekert. Dit nu uitzien naar de hulpe Gods, dit in alles volgen van zijn God, dit nimmer zijn trouwen God verzaken, dat is 't wat hier ons op de ziel wordt gebonden. En dan mag 't ons vaak in Gods gunste gelukken, om met onveranderlijke trouw in alles achter onzen God aan te gaan, onzen God te volgen, en in zijn hoede onze rust te zoeken. En al mocht 't dan zijn, dat wij in onzen overmoed toch soms onzen God verzaken zouden, dan is 't steeds de Heere onze God, die ons weer opzoekt, en op veiliger plaats brengt. »Zie, zegt de Heere HEERE dan, Ik, ja Ik zal naar mijn schapen vragen en zal ze opzoeken", hun tot redding en tot heil.

Dr. A. K.

Amsterdam, 20 Februari 1920.

Moesten we een vorig maal ter wille van de benoeming van Dr. Aalders tot hoogleeraar aan de Vrije Universiteit onze beschouwing over den kerkelijken toestand in ons vaderland onderbreken, toch mogen we, na eerst op de lichtzijde in ons kerkelijk leven gewezen te hebben, hiermede niet eindigen. Het beeld zou dan niet zuiver geteekend zijn. Er zijn ook schaduwzijden, of wil men liever, er zijn gevaren, en het zou struisvogelpolitiek wezen daarvoor de oogen te sluiten. Of het daarom juist is, gelijk onlangs in een Indisch kerkorgaan werd beweerd, dat onze Kerken in Holland een ernstige crisis doormaken, die het bestaan onzer Kerken zelf op 't spel zet, is een vraag, die we in 't midden kunnen laten. Maar 't feit valt niet te ontkennen, dat er verschillende richtingen aan het opkomen zijn, die een gevaar voor onze Kerken kunnen worden. De groote belangstelling die de liberale pers voor deze meeningsverschillen in den boezem onzer Kerken toont, bewijst wel, dat men van deze zijde meent, dat hier een vuurtje aan het branden is, dat wanneer het maar goed wordt aangestookt, de kracht van onze Kerken wel zou kunnen breken. Het is daarom niet ten onrechte, wanneer menig trouw wachter op Sions muren de bazuin blaast, of om een meer modern beeld te gebruiken, den stormbal omhoog hijscht om te waarschuwen dat er zwaar weer op handen is. De zooveel gerucht makende procedure van Ds. Netelenbos, die in het afgeloopen jaar heel de pers in beroering bracht, was een van de symptomen, dat er in ons kerkelijk leven niet alles in orde was. En het zal op de a.s. Generale Synode heel wat beleid en stuurmanskunst in goeden zin eischen, om het scheepke onzer Kerken veilig heen te voeren door de beide klippen, eenerzijds van een enghartig conservatisme, dat alleen zweert bij 't oude, en anderzijds van een nieuwigheidszucht, die tot zeer bedenkelijke experimenten zou kunnen leiden.

Nu behoeft het feit, dat in onze Kerken omtrent tal van brandende vraagstukken zeker verschil van meening gevonden wordt, op zich zelf nog niet te verontrusten. Een doode orthodoxe Kerk, zooals de Grieksche Kerk, is onze Gereformeerde Kerk nooit geweest en is zij ook nu nog niet. Er zit leven in onze Kerken, en waar leven is, daar is ook ontwikkeling en groei. Bij die ontwikkeling nu doet zich altoos het verschijnsel voor, dat men aan den eenen kant vindt de mannen, die dwepen met de »oude paden" en geen stap daarvan wenschen af te wijken, en aan den anderen kant de mannen van den vooruitgang, die naar »nieuwe banen« zoeken. En het is gelukkig dat beide richtingen in ons kerkelijk leven worden gevonden. Het zijn krachten, die elkaar in evenwicht houden, en zorgen, dat de ontwikkeling langs lijnen van geleidelijkheid verloopt. Ernstige studie van wat als rijke schat uit het verleden tot ons is overgekomen, is even noodig, als een open oog voor de brandende vraagstukken, die het heden ons stelt. Het is dan ook de groote verdienste geweest van de mannen, die in een vroegere periode leiding aan ons kerkelijk leven hebben gegeven, dat zij beide elementen zoo gelukkig te vereenigen wisten. Er was eenerzijds een warme bezieling voor het Calvinisme, een leven uit de kostelijke beginselen door onze vaderen uit de goudmijn van Gods Woord opgedolven, een onwankelbare trouw aan onze belijdenis, maar er was tevens een warsch zijn van alle repristinatie-zucht, een aanvoelen van wat het leven van onzen tijd eischt, een winste doen ook met wat de nieuwe ontwikkeling aan ons menschelijk geslacht had gebracht. Het woord *Neo-Calvinisme* drukte dit niet ongelukkig uit. Het was Calvinisme, niet een versteend Calvinisme, maar een Calvinisme dat zich aan het nieuwe leven had aangepast en daarom weer een macht in ons volksleven was geworden.

Ernstig gevaar nu voor ons kerkelijk leven kan er eerst dan ontstaan, wanneer deze beide krachten, die toen zoo gelukkig vereenigd waren en zoo harmonisch saamwerkten, uiteengingen en tegenover elkander kwamen te staan, waardoor ze vanzelf tot eenzijdigheid zouden vervallen. Als eenerzijds de mannen van het *behoud* krampachtig zich gaan vastklemmen aan de eenmaal overgeleverde vormen, geen oog meer hebben voor het nieuwe bruisende leven om ons heen, dat om nieuwe vormen vraagt, en zich hermetisch gaan afsluiten van de wereld, om alleen in conservatisme kracht te zoeken. En evenzoo als anderzijds de mannen van den *vooruitgang*, die voelen, dat de Kerk een roeping heeft ook tegenover het leven van onzen tijd en daarom naar nieuwe vormen zoeken, door den tijdgeest werden meegesleept en in stee van op het onwankelbare fundament van onze beginselen te blijven staan, die beginselen zelf loslaten en, zooals Prof. Geesink in zijn rectorale oratie het volkomen terecht heeft gezegd, in het eclecticisme, het saamlezen van bloemen uit verschillende tuinen, hun kracht gaan zoeken.

Wie met onbevangen blik den kerkelijken toestand gadeslaat, zal niet ontkennen, dat dit gevaar niet van de eene zijde alleen, maar evenzeer van de andere zijde ons bedreigt. Er is in onze kerkelijke pers scherpe critiek geoefend op de beweging van de zoogenaamd »jongere Gereformeerden", en dat die critiek geheel onverdiend was, zal zeker niet door ons worden beweerd. Zij zelve hadden door hun al te scherpe critiek op ons kerkelijk leven, op de prediking, op het intellectualistisch dogmatisme, op de enghartige bekrompenheid, die zij meenden te ontdekken, aanleiding tot een ernstige vermaning gegeven. Bovendien valt het niet te ontkennen, dat in deze beweging zeer gevaarlijke elementen scholen. Er was erger dan een verflauwing der grenzen, er was een breken met onze beginselen, dat de vraag deed opkomen, of menigeen van deze zoogenaamd jong-Gereformeerden wel in onze Kerk thuis hoorde. Maar hoe bedenkelijk dit alles ook is, aan de andere zijde heeft men toch met menige rechtvaardige grief, die door deze jong-Gereformeerden in het midden werd gebracht, niet genoegzaam rekening gehouden. Er was niet zelden ook tegenover degenen, die in beginsel nog van ganscher harte aan onze zijde stonden, een ketter-jagerij, die aan de libertas prophetandi, steeds in onze Kerken gehuldigd, op bedenkelijke wijze te kort deed. En wat nog erger was, elke poging om werkelijk verbetering aan te brengen, werd of openlijk weerstaan of bedektelijk tegengewerkt. Hoe broodnoodig een revisie is van onze belijdenisschriften, hoe zeer we bovenal behoefte hebben aan een beter handboek voor ons catechetisch onderwijs, juist om het opkomende geslacht te wapenen tegen de aanvallen van het ongeloof, men stak geen hand uit om deze verbeteringen tot stand te brengen. Zelfs verklaarde nog onlangs een onzer Kerkboden, dat men dankbaar mocht zijn, dat onze Kerken niet een van deze desiderata op het agendum der Generale Synode gebracht hadden! Hoe ernstig het vraagstuk is geworden van onze stadskerken, waar het ongeloof en socialisme al meer verwoesting aanricht, men wil zelfs van geen poging weten om door invoering van het parochiestelsel tegenweer te bieden. En waartoe zou de lijst van deze klachten worden voortgezet. Een ieder die ons kerkelijk leven van meer nabij kent, weet hoeveel er moest gedaan worden, en hoe weinig er gedaan is, om onze Kerken te doen beantwoorden aan de hooge roeping haar in onze tijden opgelegd. Er is door degenen die een open oog hebben voor de nooden van onze dagen, reeds zoo lang op deze dingen gewezen. Maar het kerkelijk conservatisme stoort zich aan deze ernstige roepstemmen niet. En juist daardoor roept dit conservatisme het gevaar van een geestelijke revolutie in het leven. Een stoomketel die geen veiligheidsklep heeft, springt.

Tucht en werkstaking.

In de liberale pers kwam dezer dagen het bericht voor, dat een ouderling bij een der Gereformeerde Kerken geschorst zou wezen, omdat hij deel had genomen aan een werkstaking.

Het tendentieuze van dit bericht springt natuurlijk in het oog. Het moet dienen om de werklieden te laten zien, hoe de Gereformeerde Kerken de tucht misbruiken om de sociale actie der arbeiders tegen te gaan.

Nu hangt natuurlijk alles er van af, wat hier onder werkstaking te verstaan zij. Er is een volkomen geoorloofde werkstaking, waartegen geen Gereformeerde bezwaar hebben kan. Wanneer de arbeiders, wier loon te laag is, en die langs minnelijken weg geen verbetering kunnen krijgen, den arbeid neerleggen, zal niemand hun hiervan een verwijt maken. Hoezeer het te betreuren is, dat bij gebrek aan een betere regeling van het bedrijf zulke machtsmiddelen moeten aangewend worden, toch kan de werkstaking thans als recht aan de arbeiders niet ontzegd worden. Slaven zijn de arbeiders niet, en zij hebben het recht om wanneer geen ander middel baat, met hun arbeid op te houden.

Maar er zijn werkstakingen, die niet een sociaal maar een politiek karakter dragen. En wanneer een Christenwerkman aan zulk een politieke werkstaking deelnam, die feitelijk ten doel had de staatsorde onderstboven te werpen en de macht in handen van de socialisten of anarchisten te spelen, dan zou de Kerk volkomen het recht hebben om zulk een arbeider onder censuur te zetten. In het Avondmaalsformulier wordt gezegd, dat van het Avondmaal moeten geweerd zij die in kerkelijke of wereldlijke regeeringen muiterij of opstand willen aanrichten.

En evenzoo kan het voorkomen, dat al draagt zulk een werkstaking geen politiek, maar een zuiver sociaal karakter, daarbij toch dwangmiddelen worden aangewend, die de Kerk op ethische gronden moet afkeuren, zooals bijv. wanneer degenen, die wel werken willen, door de werkstakers daarin verhinderd worden door hen op straat lastig te vallen of zelfs te molesteren. Ook dan zou er voor de Kerk reden kunnen wezen om over degenen, die aldus handelen, tucht te oefenen.

Op het geval, waarvan in het liberale persbericht sprake was, gaan we niet in. Gevallen van kerkelijke tucht behooren in den regel niet in de pers besproken te worden. Alleen dit willen we wel mededeelen, dat de bedoelde schorsing *niet* is uitgesproken omdat de ouderling aan een werkstaking deelnam, maar wel om de omstandigheden die bij deze werkstaking zijn voorgekomen.

Het uitbouwplan.

Onze Gereformeerde jongelingsvereenigingen hebben een groot plan op touw gezet.

Door de rijk gezegende ontwikkeling van 30 jaren is hun huis hun te klein geworden. Ze willen daarom *uitbouwen*. En het plan bestaat om thans reeds te beginnen met twee dingen. Vooreerst het stichten van een *Bondsgebouw*, dat in het centrum van ons land zal worden opgericht, waar het Archief en het Secretariaat zal worden ondergebracht, waar het Bestuur zal saamkomen en waar de Bondsdirecteur zal zetelen, die zich geheel aan dezen arbeid zal geven. En in de tweede plaats de uitbreiding van het *Bondsorgaan*, dat voortaan in verdubbelde grootte zal verschijnen.

Voor beide doeleinden is een kapitaal noodig van een ton. Zeker is dat niet te hoog gerekend. Alleen het koopen van zulk een gebouw zal in deze tijden een groot deel van dit kapitaal eischen. Maar het Bondsbestuur wil het met dit grondkapitaal wagen. En de Bondsvergadering heeft haar hartelijke sympathie met dit plan betuigd.

Van harte wekken ook wij allen, die het groot belang van onze Gereformeerde jongelingsvereenigingen inzien, op om een bijdrage voor dit uitbouwplan te geven.

Vooral het stichten van een Bondsgebouw en het hebben van een vasten Directeur schijnt ons een uitnemende gedachte.

Geen gunst maar recht.

VIII.

Zoo is dus een groot deel van de kerkelijke en geestelijke goederen, die vroeger aan de Roomsche Kerk behoorden, door de Overheid in de 16e eeuw genaast en verkocht, om daarmede de kosten van den oorlog tegen Spanje te dekken; maar dat de Overheid zelve daarbij geen oogenblik het standpunt heeft ingenomen, dat haar een vrij beschikkingsrecht over deze goederen toekwam en zij daarmede doen mocht, wat zij zelf wilde, blijkt wel uit hetgeen in 1572 is geschied.

De Staten besloten toen, ten einde den Prins van Oranje aan de noodige gelden voor den oorlog te helpen, dat daarvoor beslag zou worden gelegd op de gereede penningen van de inkomsten der kerken, kloosters, gilden en broederschappen en voorts op de gouden en zilveren voorwerpen, die zich in het bezit der kerken, kloosters enz. bevonden, maar zij verklaarden uitdrukkelijk, dat zij deze gelden »leenden« en legden de belofte af, dat zij deze gelden later *aan de eigenaars teruggeven zouden.* [1]) Van een vrij beschikkingsrecht der Staten over deze goederen was dus geen sprake. Zelfs waar de Staten door oorlogsnoodzaak een deel van deze goederen moesten gebruiken, geschiedde dit bij wijze van „leening" en onder belofte van „restitutie". En waar van deze restitutie in de praktijk niet veel terecht kwam, hebben de Staten toen, bij wijze van compensatie, op zich genomen voor de predikantstractementen te zorgen. Zoo is de uitbetaling van deze tractementen, gelijk Voetius terecht opmerkte, niet een vrijgevigheid van de Staten geweest, maar een verplichting, waartoe zij gehouden waren. Wanneer Dr. Van Lonkhuyzen in zijn brochure „De radicale financieele scheiding van Staat en Kerk" dan ook de voorstelling geeft, alsof de Staat, die het voogdijschap over de Kerk uitoefende, een zoo milde voogd was geweest, dat hij, waar de Kerk uit eigen middelen de predikantstractementen niet kon betalen, uit de Staatskas bijpaste en de Kerk daarom geen het minste recht op vergoeding zou hebben, wanneer die betaling dezer tractementen ophield, maar veeleer den Staat nog dankbaar zou hebben te zijn voor de drie eeuwen genoten subsidie, [2]) dan is deze voorstelling al zeer weinig met de werkelijkheid in overeenstemming. Wil men het beeld van den voogd behouden, dan is de Staat veeleer een voogd geweest, die onder benarde omstandigheden het goed van zijn pupil te gelde gemaakt en voor zich zelf heeft gebruikt, en nu, waar hij de hoofdsom niet terug kan geven, als schadevergoeding aan zijn pupil levenslang een rente uitbetaalt. Kort maar volkomen juist heeft Dr. A. Kuyper in zijn toelichting op ons Program de zaak aldus uitgedrukt, dat »Artikel 168 onzer Grondwet (waarin deze betaling der predikantstractementen geregeld is) zijn oorsprong heeft in vroegere grondwettige bepalingen, die op haar beurt rusten op *onteigening van goed onder aanwaarding van den rentelast*, zoodat de uitbetaling van de predikantstractementen door den Staat in hoofdzaak de *kwijting is van een bestaande verplichting*, die aan het denkbeeld van Staatskerk geheel vreemd is" [3]).

Toch zijn natuurlijk niet alle kerkelijke en geestelijke goederen destijds door de Overheid genaast en verkocht om de oorlogskosten te betalen. Een goed deel van deze goederen bleef ten dienste van de Kerken, waarvoor zij gegeven waren, bewaard. In Holland en Zeeland heeft de Overheid wel het meest van die goederen geconfisqueerd; in Friesland veel minder. Zoo komt het, dat in Friesland nog tal van gemeenten zijn, die een belangrijk bezit aan zulke goederen hebben en uit de opbrengst daarvan zelfs vrij hooge predikantstractementen betalen. Vandaar dat thans in de tweede plaats onderzocht moet worden, hoe de Overheid ten opzichte van deze goederen gehandeld heeft.

Wat nu de kerkelijke goederen in engeren zin betreft, d. w. z. die goederen, die tot onderhoud van den eeredienst, den pastoor, den koster enz. bestemd waren, zoo is er geen geschil over, dat de Overheid deze goederen bestemd heeft voor de Gereformeerde Kerken, bepaaldelijk voor de betaling van de predikantstractementen, maar wel is er geschil over de vraag op welken grond de Overheid dit heeft gedaan. Deed zij dit krachtens een souverein beschikkingsrecht, dat zij over deze goederen uitoefende, dan wel omdat zij het recht der Gereformeerde Kerken op de inkomsten dezer goederen erkende? Daarover loopt het geding.

Volgens Mr. Van Apeldoorn nu zou het eerste het geval geweest zijn. De Gereformeerde Kerken hadden, zegt hij, geen de minste rechtsaanspraak op deze goederen. Het was *gunst*, dat de Overheid de inkomsten dezer goederen aan de Gereformeerde Kerken schonk. De Overheid, nadat zij de Gereformeerde religie als de ware Christelijke religie erkend had, schonk nu krachtens haar vrij beschikkingsrecht de inkomsten dezer goederen aan de Gereformeerde Kerken. Waaruit hij dan afleidt, dat de Overheid volkomen gerechtigd was, toen zij ophield de Gereformeerde Kerk als de *ware* Christelijke Kerk te erkennen, aan deze goederen een andere bestemming te geven. Wat de Nationale vergadering deed in 1798, die een belangrijk deel dezer goederen, welke in de geestelijke kantoren waren bijeengebracht, tot nationaal eigendom verklaarde en gelastte ze in 's Lands schatkist over te brengen en voor andere doeleinden te bestemmen, zou dan ook formeel genomen geheel hetzelfde zijn geweest, wat de Overheid in de 16e eeuw bij de Reformatie had gedaan, d. w. z. een gebruikmaken van haar souverein beschikkingsrecht over deze goederen. En de Gereformeerde Kerken zouden geen het minste recht hebben daarover te klagen of schadevergoeding te vragen. Wat als gunst genoten is, kan nooit een rechtsaanspraak geven. [4])

Mr. Van Apeldoorn verwart hier echter twee quaestiën die scherp uit elkander moeten gehouden worden.

Natuurlijk is het volkomen juist, dat wanneer de Overheid in ons land niet de Gereformeerde, maar de Roomsche religie als de ware had beschouwd, de Roomsche Kerk in het bezit van al deze goederen zou gebleven zijn en de Gereformeerde Kerk er geen part of deel aan zou gehad hebben. De kerkgebouwen zouden in Roomsche handen gebleven zijn, en de Roomsche pastoors zouden de inkomsten dezer goederen hebben genoten. De beslissing der Overheid, dat de Roomsche religie in ons land verboden werd en de Gereformeerde religie werd erkend als de ware religie, heeft van zelf ook over het lot der kerkgebouwen en over deze kerkelijke goederen beslist. De kerkgebouwen werden nu op last van de Overheid aan de Roomschen ontnomen, van beelden gezuiverd en aan de Gereformeerden geschonken voor hun eeredienst. En evenzoo werden de kerkelijke goederen, die vroeger dienden om den pastoor, vicaris, kapelaan enz. te onderhouden, nu van zelf bestemd voor de Gereformeerde predikanten, die hun plaats innamen.

Maar al hebben de Gereformeerde Kerken aan deze beslissing van de Overheid inzake de religie, het gebruik van deze kerkgebouwen en het genot dezer inkomsten te danken gehad, daaruit volgt niet, dat deze kerkgebouwen en goederen door de Overheid krachtens een vrij beschikkingsrecht aan de Gereformeerde Kerken geschonken zijn. Indien de voorstelling juist was, die door vele juristen gegeven wordt, dat de Gereformeerde Kerken nieuwe kerken waren, die eerst door de Reformatie ontstaan zijn, dan zou tegen deze opvatting niet veel in te brengen zijn. Toen de Roomsche Kerk weg viel, zouden deze goederen, die vroeger in haar bezit waren, bona vacantia zijn geworden en de Overheid zou daarom naar welgevallen over deze goederen hebben kunnen beschikken; zij had ze alle kunnen confisqueeren ten bate van den Staat, maar zij kon ze ook als vrije gunst aan de nieuwontstane Gereformeerde Kerken schenken. Van eenig recht op deze goederen van de zijde der Gereformeerde Kerken zou echter geen sprake zijn geweest.

Volkomen terecht heeft Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman tegenover deze voorstelling er op gewezen, dat het niet de vraag is, hoe juristen in onze dagen denken over de verandering, die door de Reformatie met het kerkelijk instituut plaats greep, maar alleen hoe de Overheid, die toen het recht vaststelde, over deze Reformatie gedacht heeft en hoe zij haar opvatting in daden tot uiting heeft gebracht [5]). En dan kan er wel geen oogenblik twijfel over bestaan, dat de Overheid destijds de Gereformeerde Kerk *niet als een nieuwe Kerk beschouwd heeft, maar als de wettige voortzetting van de aloude Christelijke Kerk in ons vaderland*, die nu door de Reformatie van Roomsche misbruiken was gezuiverd geworden. Of om het nog juister uit te drukken, de Overheid heeft eigenlijk niet de Gereformeerde Kerken als de wettige continuatie van de vroegere Kerk *erkend*, maar zij zelve heeft, toen zij overtuigd was geworden van het verkeerde in de bestaande Kerk, de *reformatie der Kerk ter hand genomen* en met kracht doorgevoerd. Mr. Van Apeldoorn heeft dit volkomen juist uitgedrukt, toen hij in zijn proefschrift schreef: „De Overheid bedoelde niet vernietiging (van de bestaande Kerk) maar verandering, verbetering. Zij stelde zich op het standpunt, dat er misbruiken in de Kerk waren ingeslopen, wier eeredienst, organisatie en belijdenis zij als verbasterd beschouwde, en die misbruiken moesten worden uitgezuiverd" [6]). Indien nu de Gereformeerde Kerk volgens de Overheid niet een nieuwe Kerk was, maar de voortzetting van de aloude Christelijke Kerk; indien zij zelf deze Kerk van misbruiken gezuiverd heeft; dan kan er ook geen sprake van wezen, dat de Overheid als gunst aan deze Kerk toekende het gebruik van de Kerkgebouwen, kerkelijke goederen enz., maar was dit alleen een erkenning en handhaving van het *recht*, dat de tot reformatie gebrachte Kerk hierop had.

Met welk recht de Overheid aldus op-

t der Gereformeerden dezer
omsten dezer
er loopt het

rn nu zou het
. De Gereformeerde
t bij, geen de
leze goederen.
d de inkomsten
meerde Kerken
zij de Gereformeerde
e Christelijke
nu krachtens
de inkomsten
Gereformeerde
fleidt, dat de
igd was, toen
e Kerk als de
erkennen, aan
estemming te
gadering deed
k deel dezer
elijke kantoren
tionaal eigen-
ze in 's Lands
voor andere
zou dan ook
elfde zijn ge-
de 16e eeuw
n, d. w. z. een
ouverein be-
ederen. En de
len geen het
er te klagen
gen. Wat als
t een rechts-

rt hier echter
uit elkander

en juist, dat
land niet de
msche religie
de Roomsche
leze goederen
iereformeerde
n zou gehad
zouden in
zijn, en de
de inkomsten
oten. De be-
le Roomsche
werd en de
erkend als de
ook over het
ver deze ker-
erkgebouwen
Overheid aan
van beelden
rmeerden ge-
t. En even-
goederen, die
stoor, vicaris,
, nu van zelf
predikanten,

rmeerde Ker-
n de Over-
ruik van deze
dezer inkom-
it volgt niet,
ederen door
beschikkings-
Kerken ge-
stelling juist
geven wordt,
ken nieuwe
de Reforma-
en deze op-
zijn. Toen
zouden deze
bezit waren,
de Overheid
er deze goe-
ten; zij had
n ten bate
ook als vrije
ne Gerefor-
eenig recht
le der Gere-
geen sprake

ir. Mr. W.
enover deze
dat het niet
onze dagen
die door de
tituut plaats
verheid, die
deze Refor-
zij haar op-
gebracht [3]).
nblik twijfel
destijds de
een nieuwe
ls de wettige
telijke Kerk
Reformatie
is gezuiverd
uit te druk-
let de Gere-
continuatie
, maar zij
s geworden
ande Kerk,
d genomen
Van Apel-
uist uitge-
ift schreef:
vernietiging
erandering,
het stand-
Kerk waren
anisatie en
houwde, en
den uitge-
eerde Kerk
ieuwe Kerk
de aloude
deze Kerk
dan kan er
t de Over-
toekende
en, kerke-
dit alleen
het *recht*,
erk hierop

aldus op-

id om de Kerk te reformeeren, is een
agstuk, waarop we niet al te diep zullen
gaan, omdat het de rechtspositie der
kelijke goederen niet rechtstreeks raakt.
leen zij hier opgemerkt, dat de voor-
elling van Mr. Van Apeldoorn, alsof
ze reformatie der Kerk door de Over-
id daarvan een gevolg zou geweest
n, dat de Overheid nu in plaats kwam
n de Roomsche hierarchie en haar gees-
lijke macht overnam [7]), niet juist is. In
uitschland is later wel door Luthersche
ren de stelling verdedigd, dat toen
geestelijke overheid of wil men de bis-
hoppen door de Reformatie wegvielen,
Overheid hun plaats heeft ingenomen
berust daarop het zoogenaamde summ-
iscopaat van de Luthersche vorsten over
Protestantsche Kerken, maar vooreerst
bben de Gereformeerde Kerken nooit
s willen weten van een dergelijk summ-
iscopaat van de Overheid over de Kerk;
in de tweede plaats heeft Dr. Burkhard
n Bonin in zijn voortreffelijke studie
er de practische beteekenis van het jus
formandi terecht aangetoond, dat het
reformandae ecclesiae, d. w. z. het recht
n de Kerk te reformeeren, dat men des-
ds aan de Overheid toekende, zelfs in
thersche landen nooit als een gevolg
n de overdracht der bisschoppelijke
cht op de Overheid is beschouwd, maar
een geheel zelfstandig recht dat als
danig aan de Overheid toekwam.[8]) Dit
ht grondde zich daarop, dat de Over-
id volgens de toen heerschende beschou-
ng als stedehouderesse Gods geroepen
s niet alleen voor de handhaving van de
eede tafel der zedewet, maar ook voor
eerste tafel te zorgen, d. w. z. voor den
nst van God. Ze was daarom geroe-
n, gelijk onze Belijdenis zegt, om de
nd te houden aan den heiligen Kerkdienst
dit te doen door alle afgoderij, allen
lschen godsdienst en het rijk van den
tichrist uit te roeien en het Evangelie
ral te doen prediken. [9]) Waarbij men
h dan gewoonlijk beriep op het
rbeeld van de vrome Koningen onder
ael, die de afgoderij hadden uitgeroeid
den tempeldienst hadden gereformeerd.
o heeft de Overheid ook in ons land
e taak opgevat, en niet op grond van
n soort bisschoppelijke macht, maar op
nd van deze taak, haar volgens onze
lijdenis toekomende, heeft zij de Roomsche
ligie verboden en de Kerk tot reformatie
bracht. Zelfs toen de Overheid later maar
te vaak ingreep in de rechten der Kerk
haar wetten en ordinantiën aan de
rk wilde opleggen, heeft zij zich nooit
roepen op een soort bisschoppelijke
cht, maar steeds op het voorbeeld van
zes (d. w. z. van de Overheid) die niet
een politieke, maar ook kerkelijke wetten
akte voor Aäron (d. w. z. voor de Kerk).
chts in één opzicht heeft de Overheid
h in ons land als de opvolgster van de
schoppelijke macht beschouwd, nl. ten
chte van het recht van toezicht, dat
n den bisschop volgens het kanonieke
ht toekwam op het beheer der kerkelijke
deren. [9]) Maar van hoe grooten invloed
ook op de bestemming dezer goederen
weest is, zooals ik een volgend maal zal
toonen, de reformatie zelf der Kerk kan
t op een zoogenaamd Episcopaal recht
rusten, omdat, gelijk Mr. Burkhard von
in terecht opmerkt, de bisschoppen
k een recht nooit hebben bezeten. [10])

Dr. H. H. K.

[7]) Mr. I. F. van Beeck Calkoen, *Onderzoek naar den rechtstoestand der geestelijke en kerkelijke goederen in Holland na de Reformatie*, blz. 41.
[8]) Dr. Van Lonkhuijzen, t. a. p. blz. 50, 51.
[9]) Dr. A. Kuyper, *Ons program* 1879 blz. 1124.
[10]) Mr. Van Apeldoorn, *De financieele verhouding tusschen Staat en Kerk* blz. 18.
[7]) Jhr Mr. W. H. de Savornin Lohman Azn. *Kerkgebouwen* enz. blz. 121 en v.v.
[8]) Mr. Van Apeldoorn, *De Kerkelijke goederen in Friesland*. Dl. I, blz. 294.
[9]) Mr. Van Apeldoorn, *De financieele verhouding tusschen Staat en Kerk* blz. 8.
[10]) In de *Kirchenrechtliche Abhandlungen* uitgegeven door Dr. U. Stutz. Heft I.
[7]) Nederlandsche Geloofsbelijdenis Art. XXXVI.
[8]) t. a. p. Heft I blz. 15.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen Postwissel stemBaarn letter W. L., *f* 5.
Ds. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter Best.
Arnhem, Velperweg 88.

Leestafel.

1. Almanak van het Studentencorps ites Quaerit Intellectum" voor het jaar 20. Kampen. Ph. Zalsman — 1919.
Evenals de Almanak van het Studentencorps der Vrije Universiteit heeft die van het entencorps onzer Theologische School recht op een bespreking en al is het dan buiten mijn schuld, wat laat, voldoe ik gaarne aan.
Door de goede zorgen van den uitgever Zalsziet dit Jaarboek, wat druk en band beer goed uit. De band met goud op den maakt, in deze dagen van in typographie steeds heerschende karigheid, zelfs den welgen indruk van weelde.
nu de inhoud.
methode om achter den Kalender de het Corps gedenkwaardige dagen te plaatis nog zoo kwaad niet. Dat de Dies Nader V. U. op 21 inplaats van 20 October geret, is een licht te overziene drukfout.
de Rubriek: Theologische School van »De formeerde Kerken in Nederland" dunkt het opnemen ook van lijsten der Hoogleeraren Lectoren, die vroeger aan de school werkzaam geweest, uit historisch oogpunt navolgenswaardig. Een overzicht van het ten volgen op de colleges behandelde acht ik ter plaatse.
het Kort Verslag der Theologische oot. In deze Rubriek ontneem ik, dat het al corpsleden met 13 Novieten vermeerderd en daardoor van 48 op 58 gebracht, telt daarbij enkele niet-corpsleden en reunisten, komt men op 63; dat Ds. G. Elzinga, dest-Curator, den 24en Augustus is gestordat, toen »de vele vragen, die de nieuwe met zich brengen", ook de Kamper-commilitones verontrustten, zij, mede door het, als sprekers in hun midden optreden van Prof. Bavinck en Prof. Noordtzij, bij vernieuwing voelden, dat »de oplossing alleen gezocht moet worden in de Openbaring Gods."

Uit de Rubriek: Studentencorps »Fides Quaerit Intellectum" aan de Theologische School te Kampen zij vermeld, dat afgevaardigden werden gezonden naar de Dies van het Studentencorps der Vrije Universiteit, van Unie der Gereformeerde Meisjesstudenten, van Societas Studiosorum Reformatorum en dat de Gemeenschappelijke Besturen-Vergadering te Amsterdam, in de 2e week van Januari, werd bijgewoond door heel den Senaat en de daar genomen besluiten omtrent de Gereformeerde actie unaniem door het Corps werden aangenomen.

En nu nog het Mengelwerk, de hoofdschotel van 'n Studenten-Almanak.

Het opent met de Lustrum-Rede van den Rector-Corporis. Uit deze Rede breng ik hier naar voren de, naar het ook mij dunkt, in onzen tijd niet overbodige »waarschuwing tegen alle gewichtig doen, tegen een gebukt gaan onder problemen" en ik ben het goed met den redenaar eens wanneer hij daaraan toevoegt: »Dit kan zoo licht een pose worden, een meedoen met een onwaarachtige mode".

In het bellitristisch gedeelte van dit Mengelwerk overweegt het proza de poëzie.

Eén versje en drie korte stukken in ongebonden stijl.

Van een Studentencorps, welks leden door Honig in Nederlandsche, door Esser in Griekshe en Latijnsche Taal en Letterkunde en door Hoekstra in Psychologie gedoceerd worden, ware op den akker der fraaie letteren zeker meerdere vruchtbaarheid te verwachten. Maar ik zal er den heeren niet al te hard over vallen

Het is niet alleen de Kamper Studentenalmanak, die aan steriliteit op esthetisch gebied lijdt.

Zit 'm niet onwaarschijnlijk in het gebuktgaan der hedendaagsche Spes Patriae onder de problemen.

Dan hoe dit zij, de qualiteit staat ook in dezen Almanak in omgekeerde verhouding tot de quantiteit.

Het eenige vers, waarboven uit Goethe's Iphigenie als motto staat: *Da fing mein Leben an wenn ich dich liebte*, gaat over de wondere attractie van »das ewig Weibliche« en is, met zijn doorvoelde tegenstelling tusschen liefdegemis en liefde-genieting in manlijk-menschleven, van mooie lyriek. Het staat, evenals de drie prozastukken, in het teeken der »Nieuweren«.

Van deze drie is Träumerei, juister ware Stilheid, 'n echt stemmingsstukje.

Het weelg-droeve, gewekt door de zinsgewaarwording der stilheid van den in avonddonkering wegstervenden zomer-zondag, wisselt er met het vreeg-blije, gewekt door de innerlijke gewaarwording van die stilheid der ziel, te midden waarvan zij de stem van haar God beluistert.

Het tweede is Hanske.

Hanske, het acht-jarig voorkind uit het eerste huwelijk van zijn vader, weet niet dat Elza, diens tweede vrouw, zijn lief »Moesje«, z'n Moeder niet is. Het is den auteur gelukt zich intevoelen in het zielebeweeg van den Vader op den verjaardag van zijn zoontje, jaardag ook van het sterven zijner eerste.

Het derde proza-stuk heet Meisjesleed.

Het vertellen van een, in onbevredigd verlangen naar hem dien zij mist, verblocierd leven.

De schrijver zag haar »avond aan avond bij het grauwe hek van het oude huis«.

De beelding van het milieu staat niet achter bij die van het vorige stuk, maar de invoeling is niet zoo gelukt.

Was ook zooveel moeilijker.

Ten slotte de niet minder dan, als ik goed geteld heb, op den kop af 70 Varia.

Als heel dit literatuur-genre, draagt ook deze species ervan een inter-communaal karakter. Maar zooveel is voor den buitenstaander er toch wel uit te merken, dat ook in den kring der Kamper-studenten de humor en het joliit nog spring-levend zijn.

En dit acht ik 'n verblijdend verschijnsel.

2. P. J. van Melle, predikant te Nijkerk Repetitorium der Christelijke Ethiek. Nijkerk. — G. F. Callenbach, 1919.

Dit Repetitorium, hetwelk Ds. van Melle schreef ten behoeve van de Theol. Candidaten, die zich onder zijn leiding voorbereiden tot het doen van Proponents-examen in het Hervormd Kerkgenootschap, is reeds vroeger hier door mij besproken.

Thans verscheen het in derde, vermeerderden druk.

Iets wat wel op zijn doelmatigheid wijst.

Van Melle omschrijft de Christelijke Ethiek als „de ontvouwing van den aard en den eisch van het Christelijk zedelijk leven" en verdeelt haar in een Algemeen en Bijzonder deel.

De geschiedenis van het leervak neemt er ook nu weer een ruime en eervolle plaats in

Het boek is rijk van inhoud en in bevattelijken vorm geschreven.

Bij de behandeling van de „gemeenschapskringen" dunkt mij echter, dat die der „Maatschappij" wat heel stiefmoederlijk is bedeeld.

Overigens valt uit dit Repetitorium, welks schrijver overtuigd is, dat „de Dogmatiek de Ethiek bepaalt en niet omgekeerd" (p. 11) veel leering op te doen.

G.

Voor Kinderen.

PREDIKER II vs. 1.

(Vervolg.)

Zoodra dit alles bekend was, wendden de heeren van het gesticht zich tot den kapitein van het schip met verzoek om Karel dadelijk terug te zenden. De kapitein wilde niets liever. Doch toen de opziener en een der heeren aan boord verschenen om Karel mee te nemen, weigerde hij beslist hen te volgen. »Ik wil niet weer terug", sprak hij, »en loop toch straks weer weg. Ik wil op een schip en naar Indië, waar het zoo mooi is, en waar je een vrij leven hebt. Laat er mij maar heen gaan. Ik wil niet mee".

Wat zou men doen? Er werd over beraadslaagd, en het einde was dat Karel voor één reis heen en terug zich zou verbinden. De kapitein vond dit na veel pratens goed. De dag van het vertrek werd bepaald, en de opziener nam zich voor nog eens hartelijk en vertrouwelijk met Karel te spreken en hem een Bijbel mee te geven. Doch toen de goede man na drie dagen weer verscheen, was het schip onverwachts reeds vertrokken. Dat gebeurde meer in dien tijd, toen de meeste schepen nog zeilschepen waren. Men hing toen veel meer dan nu van den wind af. Den Bijbel kon men gelukkig nog nazenden.

Zes jaren gingen voorbij. De opziener had de goede gewoonte met de jongens, die de stichting verlieten, gemeenschap te blijven houden. Maar met Karel scheen dit onmogelijk. Men wist niet waar hij zich bevond, alleen dat hij in Indië moest zijn. Doch alle brieven kwamen als onbestelbaar terug.

Op zekeren avond werd den opziener een brief overhandigd, die zoo even was gekomen. Hij opende dien en vond tot zijn groote verrassing een bankbiljet van honderd gulden ingeloten. Voorts een papiertje waarop alleen stond:

Voor het jongenshuis, uit erkentelijkheid.

Verder niets; geen naam of zoo iets waaruit bleek wie de zender was. Ook was de brief niet over de post gekomen, maar gebracht door een onbekende, die zich haastig verwijderd had.

Het was dus blind zoeken, te meer wijl er vaak giften kwamen. De opzichter kon niet doen dan afwachten. En dat deed hij ook tot hij na een jaar weer een brief ontving met honderd gulden en hetzelfde bijschrift als voren. Weer peinsde en dacht de opziener wie toch de schenker wezen kon. Maar hij kwam niet verder en gaf het eindelijk op.

De zes jaren werden twaalf. Op een zomerschen dag, terwijl de opziener in zijn kantoor bezig was, werd hij geroepen daar er een heer was om hem te spreken.

In de spreekkamer gekomen vond hij daar een man van ongeveer dertig jaar wiens gebruind gelaat bewees dat hij lang in het Oosten had verkeerd. De onbekende, iemand van knap uiterlijk en van forsche gestalte droeg een zeer fraaie kleeding, die veel had van een uniform, en zijn slanke gestalte nog beter deed uitkomen.

»Vergeef me dat ik u misschien kom storen", sprak de bezoeker. »Maar ik wilde het niet langer uitstellen. Kent u mij nog?"

De opziener wierp een scherpen blik op den jongen man die voor hem zat. Na een poos zei hij:

»Ik zie iets bekends, maar toch weet ik volstrekt niet wien ik de eer heb voor mij te zien."

»Herinnert u Karel u niet meer, Karel Mulder die twaalf jaar geleden van hier wegliep? Hebt u nog wel eens van hem gehoord?"

»Neen, maar u kunt toch Karel Mulder niet zijn, een onzer lastigste jongens. Ik vrees dat hij den breeden weg des verderfs is opgegaan. Toch heb ik veel voor hem gebeden. Dat was alles maar ook het beste wat ik doen kon. Weet u misschien iets van hem."

(Wordt vervolgd).

Scherp.

Twee eeuwen geleden schreef een bisschop der Engelsche Kerk een boek, waarin hij handelde over de maan, en hoe het er daar volgens zijn meening uitzag. Hij sprak van de bergen en van de dalen, trachtte te bewijzen dat de maan bewoonbaar was en zoo meer.

Het boek verwekte groot opzien. De een vond het zotheid, en begreep niet hoe een verstandig man zijn tijd verspillen kon met zulke dwaasheden. Anderen daarentegen meenden dat de bisschop, die een zeer geleerd man was, toch wel gelijk kon hebben, althans ten deele. Weer anderen dorsten geen oordeel uitspreken, en nog anderen maakten den bisschop en zijn werk bespottelijk.

Tot deze laatsten behoorde ook een hooggeplaatst heer, een graaf, die dikwijl met den bisschop in aanraking kwam. Op zekeren dag toen dit weer het geval was, zeide de graaf spottachend tot den bisschop.

»Eerwaarde heer, ik heb uw boek over de maan gelezen. Het is mooi en verhaalt ons nieuwe dingen. Maar nu een vraag. De wereld in de maan schijnt nog niet zoo kwaad te zijn, maar hoe moeten wij er komen? Het is een verre reis, en men moet heel wat mede nemen."

»Het verblijdt mij«, antwoordde de bisschop, die heel goed begreep dat de graaf hem bespotte, »dat mijn boek u genoegen gedaan heeft. Wat nu uw vraag betreft, die is gemakkelijk te beantwoorden. U hebt zooveel kasteelen in de lucht gebouwd, dat het u op de lange reis wel aan geen pleisterplaats zal ontbreken. Daar kunt u dan uitrusten en voorraad opdoen«.

De graaf zei niets en droop verslagen af.

Een Vraagteeken.

Een onzer lezers vraagt welk nut er van de vliegtuigen te wachten is voor de toekomst.

Hierop dit:

In de tweede helft der achttiende eeuw werden de luchtballen uitgevonden. Destijds leefde de groote Amerikaansche staatsman en natuuronderzoeker Franklin. Men vroeg hem, hoe hij dacht over het toekomstig nut van den luchtbol. Zijn antwoord was kort:

»Welk nut heeft een jong geboren zoon? Hij kan een man worden«.

Dit zij genoeg.

BRIEFWISSELING.

P. D. te S. Herhaaldelijk is op deze plaats gezegd, dat bij het stellen van vragen rekening dient gehouden met wat boven deze afdeeling staat: *Voor kinderen.* Nu zijn uw vragen toch wel allerminst geschikt voor het jeugdig verstand, althans niet in dezen vorm. Bovendien kan men wat kinderen van deze waarheden moeten weten immers vinden in Hellenbroeks Vragenboekje en dergelijke. We hadden gaarne, gelijk anders in dergelijke gevallen, uw vragen aan de Redactie opgezonden. Doch u spreekt bepaald van de Kinderafdeeling. We zullen nu afwachten hoe u wenscht. Doch voor kinderen zijn uw vragen te hoog.

Hoogenbirk.

Buitenland.

Duitschland. Vrijmaking der Kerk. Het is opmerkelijk dat in dezen tijd, nu de Evangelische Kerk van Duitschland een ernstige crisis doorleeft, de aandacht gevestigd wordt op de Gereformeerde beschouwing omtrent de Kerk. Het werd door Dr. juris A. Oescheij, privaatdocent aan de Universiteit te Leipzig, betoogd, dat aan de Gereformeerde beschouwingen een bijzondere „verfassungbildende" kracht wordt toegeschreven, en dat de drang van den tijd deze geschikt schijnt te maken om tot voorbeeld te dienen.

Volgens Zwingli, zoo betoogt Dr. Oescheij, is de zichtbare Kerk de vergadering van alle menschen op aarde, die belijden in Christus te gelooven, maar verder ook de afzonderlijke nevens andere bestaande kerkelijke gemeente, onder beding, dat zij in Christus gelooft. De algemeene kerk is niet georganiseerd, wel zijn het de afzonderlijke kerkelijke gemeenten. Deze zijn de organen van de Kerke Christi voor het kerkelijk handelen. Leerambt en regeering zijn tegenstellingen. De kerkelijke gemeente heeft de kerkelijke macht, maar zij bezit geen oekumenische macht, dat is geen macht over de geheele wereld, maar slechts een plaatselijke macht, die alleen voor haar zelve geldt. De kerkelijke macht is de rechtens geordende gemeentelijke zelfregeering. Calvijn heeft Zwingli's gedachten verder ontwikkeld. Volgens hem is de kerkelijke macht sleutelmacht.

Maar er bestaat een wezenlijk onderscheid tusschen de uitoefening der sleutelmacht door het leerambt en door de kerkelijke gemeente. De eerste dient de „Seelsorge", of zij (gelijk wij het uitdrukken) ontsluit het hemelrijk; de tweede is de tucht, d. w. z. zij handhaaft de orde in de kerk, zij bestuurt en regeert de kerk.

Dr. Oeschey toont voorts aan, dat het Zwingli en Calvijn niet gelukt is hunne denkbeelden geheel te verwezenlijken. De zuivere uitwerking hunner beginselen kon eerst plaats hebben in die Gereformeerde gemeenten, die niet onder de hoede van den Staat, maar vrij van hem of in tegenstelling met hem tot ontwikkeling kwamen. Ook beweert deze rechtsgeleerde dat Luther ten onrechte verweten wordt, dat hij het gemeente-beginsel heeft prijsgegeven. Volgens Luther is de Kerk de gemeente des Heeren, de vergadering der gelooviger, welk het leerambt in zich draagt en door de kracht des Geestes datgene toestemt, wat bij die het leerambt heeft, naar het drijven des Geestes spreekt en doet. Maar de nood van den tijd heeft, door de zwakheid des vleesches, het Evangelisch-Luthersch Kerkgenootschap het aanzijn gegeven. Uit de Kerk die door genadegaven geleid werd en die een oecumenische macht had, is de door staatsgrenzen beperkte landskerk geboren met den summus episcopos (opperste bisschop) aan het hoofd.

Het opzienersambt van den heer des lands is echter geen opzienersambt. De summus episcopos kan datgene niet doen, wat een predikant eener Evangelische gemeente kan. Hij benoemt wel den predikant, maar hij heeft niet het recht het Woord en de Sacramenten te bedienen. Het is geen geestelijk ambt, het is de staatsmacht. Dat is het wat uit Luthers geestelijk gebouwde Kerk is geworden. Prof. Sohm sprak in 1913: „Uit het oogpunt van de aesthetica maakt de Evangelische kerkorde een eigenaardigen indruk. Welk een stijl! Eene kerk met een wereldlijk hoofd, op den kerktoren de pickelhaube."

Nu is de heer des lands onttroond. Toen de nood van den tijd deden opriep om de Kerk te organiseeren, kon men onder de kroon nog een Christelijk hoofd onderstellen. Maar wien dekt de phrygische (revolutionaire) muts? Zijn daaronder gedachten, die kerkelijk of der Kerk vijandig zijn? Moet een Staat macht over de Kerk hebben, die tusschen hem en de Kerk een diepe gracht graaft? De macht over de Kerk behoort aan de Kerk.

Aldus het betoog van Dr. Oeschey. Van harte hopen wij, dat het moge inslaan! Mocht de Ev. Luthersche Kerk in Duitschland niet om den wille van het behouden van staatstractementen voor hare predikanten, aan den Staat verbonden blijven.

Duitschland. Een levensteeken.

Men deed ons de vraag, of er in het buitenland geen teekenen op te merken zijn, dat men zich buigt onder de slaande hand Gods? Men zou dit vooral in de landen, die de nederlaag geleden hebben, kunnen verwachten. Uit Hongarije vernemen wij, dat na de regeering van Bela Kun, welke een half jaar lang heeft gewoed tegen predikanten, pastoors en onderwijzers, waarvan velen den martelaarsdood moesten sterven, het volk van Gereformeerde belijdenis weer de kerk is gaan zoeken en dat er teekenen van boetvaardigheid onmiskenbaar worden gevonden.

Wat Duitschland betreft, ons trof een stukje dat we in de »Ref. Kirchenzeitung" vonden. Het luidt aldus:

»Landesbusstag! Maar waar is het land, dat het Woord des Heeren in den zin van Jeremia 22:29 hooren wil? In plaats van zich te buigen onder de machtige hand Gods, die ons een instorting liet beleven, die geheel eenig is in de geschiedenis der wereld, is de onbeschaamde opstand tegen den Heere en zijn Christus, tegen alles, wat maar een rest van tucht en zedelijkheid beteekent, uitgebroken. Ons land schijnt een nog gruwelijker katastrophe tegemoet te gaan, dan het reeds doorleefde. De massa is aangegrepen door genotzucht en lichtzinnigheid, door lediggang en zonde, door geesten uit den afgrond en verblinding uit de hel. Wee, wanneer het verderf haar plotseling aangrijpt. Wee, wanneer het te laat is voor terugkeer! De boodschappers van Jezus houden wel niet op, met heiligen ernst hun roepstem tot boete ook tot deze massa te laten doordringen. Maar hoe gering is de weerklank, die daarop vernomen wordt. Hier en daar zijn het enkele zielen, die zich kwellen over de verdorvenheid om hen heen; enkelen die het voelen: niemand onzer is vrij van de groote gezamenlijke schuld, die het wraakgericht Gods over ons bracht! En wanneer deze eenzamen aangegrepen worden door het stille manen des Heiligen Geestes, door de trekking des Vaders, door de roepstem van Jezus? Dan komt er een boetedag in de stille binnenkamer, waarover de engelen in den hemel zich verblijden. Er is ook een boetedag in het huisgezin, dat nu op den eeuwigen grond van het Woord Gods gegrondvest wordt en dat, wijl Jezus er Zijn intrek neemt, heil wedervaart. En het ontbreekt dan niet aan een boetedag in gemeente en kerk, waar men de redding niet in allerlei organisaties en vormen zoekt, maar in den Geest, die van den gekruisigden, opgestanen en verhoogden Heiland van zoodaren uitgaat. Maar het blijft er bij: dit alles verstaat slechts een kleine minderheid, de uitverkoren schare van hen, die zich nu weldra voor de besliste keuze gesteld zien: verloochenen of belijden!

Deze woorden houden wij voor een levensteeken. Moge zij ook in Engeland en Amerika weerklank vinden.

Engeland. Strijd tegen Prohibition. Lage predikantstractementen.

De voorstanders van het alcoholverbruik zijn in Engeland wakker geschrikt door het vooruitzicht, dat als Amerika »droog« gemaakt is, dit voorbeeld in Engeland gevolgd zal worden. De tactiek, waardoor men eerst den heer Johnson (dien men den naam van »Pussyfoot« gegeven had), welke uit Amerika overkwam om de zaak der geheel-onthouding te bepleiten, met smaad heeft overladen en hem zelfs zóó te mishandelen, dat hij daardoor een oog moest missen, heeft men laten varen. Nu willen de tegenstanders van »Prohibition« een propaganda ondernemen, om het Engelsche volk te overtuigen, dat het gebruik van alcohol een goede zaak is. Er worden mooie aanplakbilletten gezien, die de aandacht vestigen op de »reformed« drankgelegenheden. Kennelijk wordt men daartoe gebracht door de vrees, dat het voortbestaan der »public houses« door de wet in de naaste toekomst zal verboden worden. Kenners van Engelsche toestanden verzekeren, dat vele jaren lang juist die »public houses« een brandpunt geweest zijn van het ergste in het Engelsche sociale leven. Dat is te meer waar, wijl in Engeland vrouwen evenzeer café's en herbergen bezoeken als mannen, hetgeen gedurende den oorlog, toen zoovele mannen aan het front waren, niet beter geworden is.

Ook in Engeland heeft de predikantenwereld, vooral van de Episcopaalsche Staatskerk, een moeilijken tijd te doorworstelen omdat de tijden duurder worden en de tractementen van vele Kerkedienaren laag zijn gebleven. Menige predikantsplaats is in naam bezet door den bezitter van een »living«, waaraan een rijk inkomen verbonden is. De eigenlijke dienst wordt dan waargenomen door een »vicar« of hulp-prediker, die slechts een gering tractement daarvoor ontvangt. Sedert Goldsmith zijn »Vicar of Wakefield« schreef, waarin het leven van een hulpprediker beschreven wordt, die met een 80 pond 's jaars moest rondkomen (Goldsmith leefde van 1728—1774), zijn de toestanden niet veel verbeterd. Een geschrift van Canon Masterman doet dit sterk uitkomen. Het blijkt, dat, wanneer niet spoedig verbetering wordt aangebracht, groote getalen predikanten òf gebrek hebben te lijden òf een andere betrekking zullen moeten zoeken. Canon Masterman wijst er echter op, dat er niet alleen een financieele quaestie op te lossen is. Want het wordt uitgesproken, dat sommige predikanten God beter zouden kunnen dienen in een anderen werkkring dan dien van de Kerk, en wanneer dit deeen duidelijk geworden is, moest het hun gemakkelijk gemaakt worden, tot een anderen staat des levens over te gaan. Maar waar dit niet het geval is, behoort de Kerk hare verantwoordelijkheid te erkennen of zal zij te schande worden. Nu is men in de »Kerk van Engeland« het geven voor kerkelijke doeleinden niet gewoon. Over het algemeen wordt gelooofd, dat een Staatskerk geen bijdragen van hare leden noodig heeft, omdat de Staat naar van leeftocht voorziet. De Episcopaalsche Kerk is rijk genoeg, zij kan al haar predikanten onderhouden, het is alleen noodig, dat hare leden offervaardig worden.

Gemengd Nieuws.

Uit Grand-Rapids. Protest tegen dansen. Mevr. Victoria Demarest, geboren Booth—Clibborn, kleindochter van den stichter van het Heilsleger, generaal Booth, begaf zich op 14 Nov. l.l. naar het Empress theater te Grand-Rapids, waar gedurende die week twee bijna naakte danseressen de manier van het dansen der Oost-Indische goden nabootsten. Plotseling stond Mevr. Demarest op in 't gangpad, hield haar handen boven 't hoofd en riep op een profetische wijze: „In den naam des Heeren veroordeel ik deze uitvoering, als schandelijk, onzedelijk en heilig-schennend. Schaamt u! Schaamt u!"

Terstond stonden de danseressen stil. Het publiek was als door den bliksem getroffen, terwijl het orkest steeds luider speelde. De directeur van het theater geleidde Mevr. Demarest buiten den schouwburg. Toen hij hoorde, dat zij de kleindochter van generaal Booth was, liet hij haar gaan, na haar gewaarschuwd te hebben zich voortaan in den schouwburg ordentelijker te gedragen.

Het is te denken, dat dit geval veel opschudding teweeg gebracht heeft. Het werd zoowel op de straat als door de leden der »delachtbare stadscommissie besproken. Een der danseressen kreeg een zenuwaandoening en verklaarde, dat haar dansen uit zeer godsdienstige motieven voorkwam.

Er zijn er natuurlijk die dit optreden afkeuren. Maar met „de Toekomst" hebben wij veel respect voor deze vrouwelijke Savonarola, meer respect „dan voor diegenen onder ons, die niet alleen weigeren om op rechte wijze tegen deze en dergelijke dingen te protesteeren, maar door hun tegenwoordigheid aldaar, door het kiezen van verkeerde en besmette „picnic" plaatsen, of op andere wijze, stilzwijgend deze dingen in de hand werken"

„De Toekomst" voegt er aan toe: „De gemoederen zijn nog niet tot rust gekomen. De leden van vele kerkelijke vergaderingen zijn er als door een bad koud water door opgefrischt. Tot ons groot genoegen vernemen we, dat men niet alleen verzocht heeft zulk schandelijk dansen in 't vervolg te voorkomen, maar de heer W. Oltman, een van de „commissioners" onzer stad, die lid is van onze Broadway Chr. Geref. Kerk, zal doen wat hij kan om de gemeene en vuile prenten van de aanplakborden te doen verdwijnen.

Winckel.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

In de laatstgehouden vergadering van Directeuren werd o.m. ook de rekening over het jaar 1919 behandeld.

Buitengewoon zijn de inkomsten toegenomen. De contributie welke in 1918 *f* 37175 — opbracht, gaf nu *f* 50743.—, de schenkingen verhoogden van *f* 1756 — tot *f* 4868.—, de collecten welke vorig jaar *f* 25426.— bedroegen, gaven nu *f* 28779.— De collegegelden stegen van *f* 9454.— tot *f* 11040.—, de examengelden van *f* 3100.— tot *f* 4045.—. Was in 1918 het totaal der inkomsten *f* 92842.— in 1920 werd een bedrag van *f* 118517 — geboekt, dus werd in 1919 het totaal *f* 25675.— hooger dan in 1918.

En toch . . . . . was er vorig jaar een klein batig saldo, thans moest niet minder dan *f* 8400.— op het kapitaal der vereeniging worden afgeschreven.

En daar bleef het niet bij.

De medische faculteit eischte ook nu weer oneindig meer, dan aan contributiën en schenkingen voor dat doel werd ontvangen.

Vooralsnog blijft deze rekening afzonderlijk geboekt en wel 1e omdat voor deze faculteit van de oprichting der vereeniging af bedragen de sommen werden ontvangen, 2e omdat van het stichten van den eersten leerstoel af, afzonderlijke contributiën uitsluitend voor dit doel werden bijgedragen. In de verantwoording vindt men dan ook steeds deze contributiën en giften onder Medische faculteit (contributiën of giften) vermeld.

Telkens blijkt, dat niet door ieder de verhouding van deze faculteit tot de drie andere, n.l. theologie, rechten en letteren, wordt ingezien.

Bij eenig nadenken echter zal het wel duidelijk worden, dat de kosten dezer faculteiten in hoofdzaak bestaan uit het honorarium der professoren en het onderhoud van schoollokalen, terwijl de medische faculteit, behalve deze kosten, nog schatten noodig heeft voor afzonderlijke gebouwen, instrumenten en materialen voor de verscheidene laboratoria.

Deze kosten zijn zoo enorm groot, dat zelfs eene bijdrage uit de van Coeverden Adriani Stichting van *f* 24.000 per jaar, nog lang niet voldoende is om ze te dekken.

Het zou dus niet bevreemden, indien op de eerstvolgende jaarvergadering dit vraagstuk ernstig werd onder de oogen gezien.

Het is zeer verstandig geweest van Directeuren, dat men steeds de kosten der drie »ideeele faculteiten« (Theologie, letteren en rechten) van de »materieele« zuster, of zusters, heeft onderscheiden.